

DE DWALING

OF

HET DUËL ZONDER BLOEDVERGIETING.

TOONEELSTUKJE IN TWEE AFDEELINGEN MET ZANG

DOOR J.J. CREMER.

OOSTERBEEK 6 NOVEMBER MDCCCXLII'

Voorrede

Daar wij den avond van eenen feestdag² gaarne aangenaam doorbrengen wilden, zoo besloten wij een klein tooneelstukje te vertoonen, doch daar wij geen geschikt tooneelstukje vinden konden (*) nam ik het op mij, om er een te vervaardigen, steunende op een fransche anecdote, die ik gelezen had; een paar versjes heb ik uit een ander boekje overgenomen, en verzoek verder aan degenen, die dit stukje in handen mogten krijgen, versooning voor de menigte fouten en ongerijmde uitdrukkingen; mij noemende:

Oosterbeek. 2. Oktober. 18.42

J. J. Cremer.

(*) namelijk geen waar 7 personen in voorkwamen.

¹ Overgezet van het handschrift uit de Koninklijke bibliotheek in Den Haag.

² Niet bekend is welke feestdag dit was. Er zijn geboorte of huwelijksfeesten in de familie op deze datum.

De dwaling

Of het duël zonder bloedvergieting.

Persoonen

Blankaard	gepensioneerd kamerheer
Betje	zijn nicht
Verpieux	advocaat
Langres	officier
Pompoen	oud bediende van Blankaard
Patrosta	sekondes sekondanten
Roggen haan	sekondes sekondanten

Het tooneel verbeeld eene straat. Ter regter zijde ziet men de woning van Blankaard.

Verpieux driftig opkomende. –

Die satansche jood³, nog nooit gebeurde er ooit zoo iets, zonder eens mijn geld te geven, weg te gaan en mij dus in de noodzakelijkheid te brengen, hem te achtervolgen, en zoo doende te laat bij Betje te komen; het is ongehoord (*zijne kleeding wat in orde schikkende*) zie zoo, zie zoo, (*hij klopt aan Blankaards woning*). Betje? Betje?

2. tooneel.

Betje. Wel hemel Verpieux zijt gij daar, met smart heb ik op u zitten wachten.

Verp. Vergeef mij het was mijne schuld niet, doch apropos, hoe maakt den ouden heer het.

B. O de jigt kwelt hem geweldig.

Verp. Den ouden dag.

B. Juist, maar onzen toestand wordt hoe hij wordt hoe hachelijker, hij wil niets van u weten, en zegt ja niemand dan een geleerde zal mijn nichtjes hand bekomen, doch die Verpieux en dan neemt hij een snuifje en stapt van het à propos af.

³ Cremer vraagt in het voorwoord “verschooning voor de menigte fouten en ongerijmde uitdrukkingen”. Aangenomen mag worden dat dit o.a. betrekking heeft op deze zinsnede. De zinssnede komt niet meer terug in de 2e versie uit 1844.

Verp: zegt hij dan nooit dat hij Langres haat.

B. In tegendeel, hij zegt "Langres moet eenen geleerden worden en dan is de zaak in orde".

Verp. (nadenkende) hoor wij moeten spoedig raad schaffen; anders is het te laat, weet gij wat, wij ontvlugten ik verkoop mijne goederen, sieraden, enz. en gij de uwe.

*[gezing op de wijs Dat gaat naar Den Bosch toe]*⁴

'k voeg de Henriade van Voltaire⁵

bij d'Emile van Boissau⁶.

En de werken van Maulière⁷

bij die van Jean Jacques Rousseaux.⁸

Gij verkoopt uw kostbaarheden

garderobe wat niet al,

en zoo gaan wij zaamen heenen

door Parijs naar Portugal (*bis*).

B. Jawel maar als nu oom

(Blankaard uit het huis komende.)

Blank: wat is er van uw oom (*hij bemerkt Verpieux*) wel satans mijnheer de advocaat, gij hier met mijne nicht alleen op de straat, het is ongehoord, ik weet wel welke gevoelens wenschen gij koestert om Betje te trouwen, maar dit is mis; Langres een officier van de 3 afdeeling, een man die ponteneur⁹ bezit zal Betje hebben, als hij ook maar een advocaat of een deurwaarder wordt.

B. Maar Langres is immers zoo dom, hij kan noch lezen noch schrijven en dan advocaat worden.

*BL. [zingende op de wijs Saint Flou is even als Parijs, ook wel Femmes voulez-vous éprouver]*¹⁰

Gij zegt hij heeft niet veel verstand

maar wat is daar toch aangelegen.

Hoe menig ambtenaar in ons land

⁴ Deze toevoeging komt uit de tweede versie uit 1844.

⁵ La Henriade is een episch gedicht uit 1723, geschreven door de Franse Verlichtingsschrijver en filosoof Voltaire.

⁶ Betreft: Émile of over onderwijs is een educatieve verhandeling van Jean-Jacques Rousseau, gepubliceerd in 1762 .

⁷ Molière (geboren als Jean-Baptiste Poquelin; (1622-1673) was een Frans toneelschrijver en acteur

⁸ Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) was een filosoof en schrijver.

⁹ Man van eer.

¹⁰ Deze toevoeging komt uit de tweede versie uit 1844.

heeft met zijn ambt verstand gekregen.

Heeft hij het hagje eenmaal beet.

Dan zal zijn domheid hem niet krenken.

Hij vraagt hetgeen hij zelf niet weet

en laat een ander voor zich denken (bis)

Bl. En zoo heb ik u mijn protest zeer instinkt verklaard zoo dat het mij niet lust er verder over te converseren (rat¹¹) die poeperlezeën met mijne nicht op de straat beginnen mij verschrikkelijk te ragouteeren¹². Kom Betje in huis (*zij gaan*)

Verpieux alleen

Zoo, zoo, ei, ei Langres is dus de bestemde voor Betje en Verpieux de arme Verpieux moet (*hij begint te weenen*) de ongelukkigste der stervelingen zijn. (*hij bemerkt Langres die opkomt*) houden wij ons goed.

Langres en Verpieux

L. Zoo advocaat wat voert u op deze plaats.

Verp. Officier mijne belangen.

L. En deze belangen zijn?

Verp. Voor mij zeer belangrijk.

L. Dat kan zijn, maar wat betreffen deze belangen?

Verp. Gij zijt wel zeer nieuwsgierig.

L. Welja, ik zag dat gij bekommerd waart, en ik neem altijd deel in eens anders leed.

Verp. Dit schijnt.

L. (*vleijende*) kom aardige boerenbedrieger, leg uw hart eens voor mij open, ik wilde u zoo gaarne helpen.

Verp: Ja met de mond, maar niet met de daad.

L. Zoo als gij wilt.

Verp: (*wil gaan*) vaarwel heer officier.

L. (*hem terug houdende*) blijf, ik moet u iets verzoeken, namelijk mij les te geven in de wetenschappen als ook in het lezen en schrijven.

¹¹ Snel sprekend

¹² De eetlust opwekken.

Verp: tot wat einde?

L. Om – om wat knapper te worden.

Verp: moet een officier dan knap zijn.

L. Neen maar om

Verp: Nu waarom?

L. (*ter zeide*: laten wij hem wat wijs maken) *luid* : om hooger in rang te komen.

Verp: ei, ei zoo, zoo, vaarwel. (*hij gaat*).

Langres alleen

Die miserabele pennelekker zit mij dan zeer in de weg; Betje is geheel zijne partij toegedaan, doch Blankaard de mijne, was ik almaar een advocaat, dan was alles in orde, doch patience, laat ons alles met geduld afwachten.

De vorige. Pompoen

Pomp: wel drommel mijnheer, gij moet mij niet kwalijk nemen dat ik zoo inpartinent bij u kom, maar ik ben een liefhebber van soldaten en gij ziet er zoo aardig uit, dat ik er om lagchen moet.

L: zoo oudje is dit wezenlijk waar, dan zult gij mij wel eenen dienst willen doen.

P (*ter zijde*) wat zou die schelm willen hebben (*luid*) nu wat dan.

L. maak aan Betje wijs dat Verpieux haar wil misleiden en dadelijk na het trouwfeest wil ontvlugten, wilt gij.

P (*ter zeide*) die schelm (*luid*) jawel mijnheer ik zal het doen, maar zoudt gij het niet beter vinden, indien gij mij een briefje gaaft met eene beschuldiging daar in tegen den persoon van Verpieux dit briefje zal ik aan Betje geven (*ter zeide*) wat zal ik hem bij de neus hebben.

L. Maar oude er doen zich nog zwarigheden op.

P. en die zijn?

L. ten eerste, ik kan niet goed schrijven en ten tweede, moet ik om twee uur op de wacht zijn.

P. O! die zwarigheden hebben niets om het lijf. Hoor! Ik kan schrijven, ik zal voor u schrijven met al uwe uitdrukkingen, gij hebt slechts uwen naam hieronder te zetten, dan zal ik het briefje schrijven

(*langres tekend zijn naam*)

L. voortreffelijk oudje, vaarwel, doet alles toch zeer fraai en gevoelig (*hij gaat*).

Pompoen alleen.

Doen wij juist alles anders. (*hij scheurt het papier waarop Langres zijn naam heeft gezet uit het boekje en schrijft erop*).

Waarde Jufvrouw Betje.

Gij ontvangt dezen van de uw hoogachtende Langres, officier van de 3de afdeeling. Ik had mij veel zoets aangaande u en mij beloofd, ik bouwde mij reeds luchtkasteelen en las in de toekomst niets dan vreugde, doch het lot heeft alles anders beslist, als ik gedacht had; overmorgen moet ik een transport naar de Oost-Indien gelijden, en kan aldaar aangekomen den rang van kapitein bekomen, mijn fortuin mag ik niet met voeten treden; overmorgen vertrek ik dus leef gelukkig. Gij zult zeker wel om mij treuren. Maar dat is nu niet anders, er zal nu wel een andere Langres zijn die u even lief heeft, vaarwel, hecht u niet langer aan mij, ik zie dus geheel van uwe hand af.

p.s. Ik beveel in uwe aandacht den heer Verp: Een braaf mensch. Trouw die! uwe onderdanige dienaar J. Langres officier van de 3de afdeeling, aspirant kapitein in de Oost-Indiën.

P. zie zoo dit briefje zal ik nu bezorgen, wat zal de officier bedrogen zijn.

Blankaard. Betje. Pompoen

P. Mijnheer Blankaard zie hier een briefje van mijnheer Langres.

Bl: Laat zien (hij zet de bril op) zie zoo, die bril is zoo dof als een lei, magnus morus heeft ze mij toch voor een conservatif verkocht (hij leest) en geeft de brief aan Betje, zie nicht.

B. (hem terug gevende) welzoo welzoo, en dit zal geschieden nietwaar.

Bl: volstrekt niet.

Betje. Och oom. } tegelijk

Pomp: Och mijnheer } tegelijk

Blankaard tegen Pompoen

Houd je bek domkop, scheer ge naar je werk.

P. (heen gaande) vriendelijk bedankt maar niet gerecommandeert.¹³

Bet: Ach lieve oom.

Bl. Wat met die gemeene Verpieux, hoor.

(zingende) de zanger zal deze wijs moeten improviseren maar dit versje moet gauw gezongen worden¹⁴.

Wen g'u wilt encanaileren¹⁵, Moet ik disgracieren

Mijne wil te mépriseren¹⁶, Dat is vreesselijk arrogant.

Maar wilt gij alles observeren met Langres contenteren

¹³ Aanprijzen.

¹⁴ Tekst komt uit de tweede versie uit 1844. Met gauw wordt snel bedoeld.

¹⁵ Beneden de stand.

¹⁶ Minachten.

'k zal u dan congratileren, 'k geef uw huwelijks goed content (bis).

Namelijk drie jaren achterstalling zonder mommelementen.

B. Ach oom altijd plaagt gij mij (*zij gaat af*)

Blankaard

Ei, ei, zoo, zoo, wel, wel, zoo wenden¹⁷ de ooms tegenwoordig behandelt, zonder het minste respect of onderwerping altijd iets tegen te pruttelen.

De vorige Langres

Langres zich diep buigende.

Goeden morgen hoog geachte heer Blankaard.

Bl: Ei goeden morgen mijnh: Langres. Gij zult ons dan zoo gaan verlaten en geheel van Betje afzien.

L. Wat? Hebt gij mijn briefje niet ontvangen?

Bl: Ja, juist uit uw briefje heb ik zulks vernomen.

L. Wat drie dekselse satans en duivels, zou mij Pompoen die trek gespeeld¹⁸ hebben, die verduivelde kerel.

Bl: Wat praat gij toch.

L. Een schandelijk bedrog, die, die, waar is hij?

Bl. Wie?

L. Wel wel Pompoen, die.

Bl. (*roept*) Pompoen.

De vorige Pompoen

P. Wat belief je mijnheer.

Bl. De heer Langres wilde u spreken.

P. (*buigt zich voor Langres*) Wat is er van je dienst, mr. officier.

L. Nog meer beledigingen schelm, schurk, die brief geheel anders geschreven als ik u gezegd had.

P. Dit is jouw schuld omdat je hem niet zelf geschreven hebt.

¹⁷ Moet waarschijnlijk 'worden' zijn.

¹⁸ Voor de gek houden.

De vorige Verpieux

V.p. Wat is hier te doen.

L. Gij schelm.

Verp. Ik een schelm. Mijnheer mag ik de reden daarvan weten.

Bl. Heeren, ik zie er is een misverstand; Betje hoewel haar naam niet genoemd wordt is de voornaamste persoon in dezen geheimzinnigen twist, hoor mijnheer Langres, u had ik bestemd voor mijne nicht, maar gij zijt geen advocaat, en gij Verpieux zijt een advocaat en niet door mij bestemd, hoe nu te doen, hum, hum, *(hij neemt een snuifje)*.

Verp: Hoor mijnheer Blankaard. Langres is een bekwaam kampvechter, laat ons om Betjes hand vechten. De overwinnaar zal haar man zijn. Word dit goed gekeurd.

Bl: P en L. Zeer goed.

Bl. *(tegen Pompoen)* Houd jij je bek.

P. Dat is vandaag het tweede compliment.

Bl: Scheer je weg uilskuiken.

P. Dat zijn er drie. Nu dat is ook scheepsregt *(hij gaat)*.

L. Dan zal ik nu eens weer in de gelegenheid zijn om van mijne bekwaamheid in het kampvechten bewijzen te geven.

V.p. Dat zal dan wel de eerste maal van uw leven zijn, denk ik.

L. Nu gij hebt ook altijd iets.

Bl: Betje, Betje, kom eens hier kind.

B. *opkomende* Wat is er oom lief.

Bl: Kind er is iets dat ik u moet mededeelen.

B. Nu wat dan.

Bl. Langres en Verpieux willen u beiden hebben, nu moet dit beslist worden, *(Betje schreit)* en wel door een lans met elkander te breken; die zich, na het gevecht, het eerst aan u vertoond, is overwinnaar.

B *(schrijende)* Ach! lieve oom.

Bl: Ach lieve oom of niet daar helpt niets aan, dueleren van middag om half 5, hoor heeren, ieder twee secondanten. Punktum daarop.

(B gaat naar Verpieux zegt) Houd u goed.

V.p. Men zal zien, dat ik voor Betje vecht.

L. En ik ook.

Bl. Kom Betje, kom kind laat ons gaan. Vaarwel heeren nog eens, wie zich het eerst vertoont is overwinnaar. (*Betje en Blankaard gaan*).

Verp: Nu vaarwel om 5 uur hier.

L. Vaarwel zoo als gezegd is.

Tweede afdeling

Pompoen met een groote mand op den rug opkomende.

Tralala. Traderom. Bravo, ze zijn nog niet hier, ha ha, ik wil er ook bij zijn.

(hij zet de mand op zijn lijf en zegt er onder zittende) Daar zit ik nu hoog en droog en kan alles zien.

Verpieux opkomende met twee secondantes.

Zoo zoo, hier ben ik, nog niemand hier?

P *(onder de mand)* Ik ben hier.

Verp: Wie satan spreekt daar?

P. Ik Ik Ik onder den mand.

Verp: Wat deksels, hoor ik niet Pompoen .

P. Jawel Pompoen is onder de mand gaan zitten om alles te kunnen zien. Hebt gij alles goed overlegd?

Verp: Alles is in orde, maar houd u stil daar komt hij aan.

De vorige Langres met twee secondanten.

(Langres ontdekt Verpieux en zegt) zingende

Zoo advocaat zijt gij reeds hier.

V. Gelijk gij ziet heer officier. Ik zit al lang te wachten. (bis)

L. Mijnheer zaken zijn ook meer pressant¹⁹.

V. Nu gij zijt wel zeer arrogant. 'K ben niet van die gedachten. (bis).

L. Kom nu niet veel praatjes meer, trek uw sabel.

Verp: Hoor gij zijt een militair en ik een advocaat.

L. Dat weet ik ook.

Verp: Nu, dan is het klaar, dat gij de schermkunst meer beoefend hebt als ik, laat ons dan met pistolen vechten.

L. Die heb ik niet medegebragt.

Verp. Nu, dan heb ik ze wel.

1ste secondant van Verpieux. Hier zijn uwe pistolen.

¹⁹ Dringend.

(hij geeft dezelve aan Verpieux)

Verp: Zeer goed *(hij geeft er eenen aan Langres)* Ziedaar.

L. Wie zal het eerste schieten.

Verpieux veinzende bedroefd te zijn) Ach! Ik weet dat ik toch het onderspit zal moeten delven schiet gij het eerst.

L. Nu dan 1.2.3. *(hij geeft vuur)* *(en Verpieux valt ter aarde)*.

L. O Hemel daar ligt hij wat zal ik beginnen. *(Men hoort de tromme achter de schermen, de secondanten gaan en Langres gaat voort)*.

O! hemel

ik een moordenaar, waar zal ik mij bergen, daar komen de soldaten. Zij nemen mij als moordenaar mede en ik word onthalt, waar zal ik mij bergen *(hij ontdekt de mand)*

O! zie daar eene mand. Laat mij daar onder gaan. *(hij beurt de mand op en ziet Pompoen zitten)*.

L. O! Pompoen zijt gij hier. Red mij en laat mij onder de mand.

P. Met vermaak, maar spreek geen woord anders zijt gij verloren.

(Pompoen zet de mand op zijn lijf en zegt) laat ons nu alles stil doen *(hij gaat naar Verpieux die op de grond legt en zegt)* Mr. Verpieux komt spoedig en gaat naar Betje; Langres zit goed bezorgt.

Verp. *(staat op)* is alles goed afgelopen.

P. O alles, hij zit onder de mand, de secondantes zijn weg gegaan uit vrees, en gij leeft.

Verp. O dank hartelijk dank oude voor uwe hulp, rijkelijk zal ik u beloonen, maar nu eerst naar Betje. Gaat gij op de mand zitten *(hij gaat naar het huis van Blankaard en roept)*

Betje Betje kom.

Betje. Blankaard, Verpieux.

Bl. Ei, ei, zijt gij daar mijnheer, waar is Langres. Is hij gedood.

(Langres onder de mand) Ik Ik ben hier.

P. Houdt u stil anders zijt gij verraden.

Bl. Nu waar is Langres mijnheer.

Verp. Gij ziet mij als overwinnaar voor u, dat is genoeg. Betje is de mijne *(hij wil naar Betje gaan)* *Blankaard houd hem tegen en zegt)*

Hou wat, eerst moet ik u wat gewigtigs vragen, namelijk of gij wel wat in de melk hebt te brokken.

B. Och! Lieve oom daar handelen wij wel nader over.

Bl. Wel ziet me dat meisje eens aan, waar wil je dan van leven, van de wind misschien nietwaar.

Verpieux zingende

Bedaart mijnheer. 'T zal nog wel gaan.

Acht duizend heb 'k op intrest staan.

En 't kapitaal zal wel vermeren. Als ik krijg braaf te procederen.

Bl. Nu dat laat zich nog al aardig hooren maar

Betje: Ach! lieve oom aarzelt nu niet langer gij plaagt ons ook al te erg.

Bl: Welaan dan Verpieux...

Langres (*onder de mand*) Die heb ik vermoord.

P. Houdt u stil

L: Kan ik er haast uit, ik stik?

P. Ja dadelijk.

Bl: Welaan ik zie het kan niet anders ik maak u dan als overwinnaar Betje tot vrouw

L. Wat Betje, ik moet er uit.

P. Houdt u nog een oogenblik stil

L. (*schreeuwende*) Nee nee er uit moet ik (*hij gooit de mand omver springt er onder uit en ontdekt Verpieux*) Wel satans, de schim van den vermoorden aan Betjes hand.

Verp: Ja en die schim mijnheer Langres, spreekt, leeft en heeft Betje tot vrouw.

L. Wat! Hoe! Alles is mij een raadsel.

Verp: Welaan ik zal het u ophelderen. Ik gaf u een pistool , gij gaaft vuur, ik viel, doch was geenzins gedood want de pistolen waren slechts met los kruid geladen.

L. O! wat was ik dom mij zoo te laten misleiden. Ik zie dat alles tegen mij spant. Wel aan behoudt Betje en zijt met haar gelukkig.

Verp: Dat hoop ik.

Betje: O dat zullen wij zeker zijn.

Blankaard (*achter Betje en Verpieux staand zegt*) ja zijt gelukkig

(*zingende de wijs Kolijn een brave boerenzoon*)

Uw echt is dus gecontracteerd

Moog u bestaan ook reüceren

Dat gij lui nimmer disputeerd

Nooit moet g'elkander chagrineren

Blijft steeds met veel activiteit Uw huwlijkspligten observeren

Dan zult gij zeker jouisseren²⁰

Van Hymens²¹ schoonste faculteit

Verp: (*zingende*) Ja oome lief ik zal steeds trachten u te verschaffen veel vermaak

En 't ondersteunen uwe krachten. Zij Betje lief steeds uw zaak.

EINDE

Handschrift in het bezit van de Koninklijke bibliotheek.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 25 januari 2024.

²⁰ Welgevallen.

²¹ Hymen: god van het huwelijk.